

**Ю. М. Коваленко,**  
кандидат економічних наук,  
докторант Національного університету  
Державної податкової служби України, м. Ірпінь

## СУТНІСТЬ ІНСТИТУЦІЙНОГО СЕРЕДОВИЩА ФІНАНСОВОГО СЕКТОРА ЕКОНОМІКИ

**Постановка проблеми.** Головним уроком, який дала економіці практика формування нових ринкових відносин, полягає в тому, що чинник інституційного середовища є надзвичайно важливим. Його ігнорування істотно обмежує можливості науки у формуванні адекватних уявлень про економічну реальність. Очевидно, засвоєння цього уроку в наукових колах економістів на пострадянському просторі й стимулювало багатьох із них до активного оволодіння досягненнями інституційного напрямку і проведенню численних досліджень з цієї проблематики.

Ринкові перетворення в українській економіці та її входження до світового економічного простору надали нової якості і процесу розвитку вітчизняного фінансового сектора. За цих обставин його аналіз дозволяє сформулювати висновок про необхідність послідовної інституціоналізації цього сектора економіки. Величезну роль відіграє інституційне середовище, яке сприятиме ефективному функціонуванню фінансових корпорацій.

**Аналіз останніх досліджень і публікацій.** Проблеми інституційної складової фінансового розвитку не є новими для економічної науки. У вітчизняній і зарубіжній літературі існує велика кількість праць присвячених дослідженню на зазначену тематику. Вагомий внесок у розвиток інституційних ідей зробили Дж. Бьюкенен [1], М. Вебер, Т. Веблен, О. Вільямсон [10; 11], Л. Девіс [17], Т. Еггертсон, Р. Коуз, Д. Норт [7; 17], Дж. Окслі [22], Дж. Ходжсон та інші. Аналізові інституційного середовища в перехідній економіці присвячені дослідження закордонних учених А. Аслунда, В. Вольчика, М. Дерябіної [3], Р. Капелюшнікова [4], С. Кірдіної, Г. Клейнера, Я. Корнаї, Я. Кузьміна, Ю. Латова, Р. Нуреєва, А. Олейника [8], В. Полтеровича, В. Радаєва, А. Скоробогатова [9], В. Тамбовцева, А. Шастітка та інших. Серед українських учених ґрунтовні дослідження різних аспектів інституційного середовища провели О. Амоша, С. Архієреєв, З. Варналій, З. Ватаманюк, Т. Гайдай, А. Гальчинський, В. Гесць, А. Гриценко, В. Дементьєв, М. Долишній, В. Кредісов, В. Лагутін, А. Чухно [12], О. Яременко [13] та інші.

**Невирішені раніше частини проблеми.** Не зважаючи на значні наукові здобутки і можливості інституціоналізму, в економічній літературі не зустрічається комплексне дослідження інституційного середовища фінансового сектора України. Розрізнено аналізуються інсти-

туційні чинники розвитку суб'єктів цього сектора економіки. Покищо відсутній системний аналіз становлення інституційного середовища фінансового сектора з урахуванням впливу глобалізаційних процесів. Недостатньо вивчені й інші аспекти проблеми.

**Мета статті** полягає у висвітленні сутності інституційного середовища з погляду різних концепцій інституціоналізму, запропонованні власного підходу щодо сутності інституційного середовища фінансового сектора, його класифікації, функцій, а також інституційного забезпечення фінансового сектора.

**Виклад основного матеріалу.** Дослідження інституційного середовища в концепціях інституціоналістів розвиваються у кількох напрямках. Так, теорія суспільного вибору вивчає інституційне середовище діяльності індивідів і організацій у суспільному секторі та акцентує увагу на витратах, що пов'язані з діяльністю держави (економіка бюрократії, пошук політичної ренти тощо). Економічна теорія трансакційних витрат розглядає вплив інституційного середовища на витрати, що пов'язані з укладанням контрактів і функціонуванням інституцій. У рамках теорії прав власності досліджується інституційне середовище економічних організацій, причому акценти зміщуються на одержання виграву від чіткої специфікації прав власності. Теорія контрактів також дозволяє аналізувати вплив інституційного середовища на процеси укладання і виконання контрактів. У цьому випадку домінуючими є „правила гри”, що базуються на формальних (конституційних) правилах.

Теорія організацій хоча і відрізняється від інших напрямів, отримала свою назву завдяки ідеям О. Вільямсона. Так, на його думку, „інституційне середовище — це правила гри, що визначають контекст, в якому відбувається економічна діяльність” [11, с. 38] і „це основні політичні, соціальні і правові норми, які є базою для виробництва, обміну і споживання” [10, с. 5]. Подібного підходу дотримується і Дж. Окслі, який вважає, що інституційне середовище необхідно трактувати як набір політичних, економічних, соціальних і юридичних (законних) погоджень, що встановлюють підстави для виробництва і обміну [22], тобто вводить до цього середовища економічні правила, але виключає споживання.

Прихильники теорії суспільного вибору і теорії прав власності також вважають, що інституційне середовище є фундаментальними політичними, соціальни-

ми і юридичними правилами, в рамках яких протікають процеси виробництва і відтворення (конституційне право, виборче право, майнове право, контрактне право тощо), тобто зводять його здебільшого до предмета дослідження юриспруденції. Такий підхід простежується і у працях російських та українських дослідників [2; 3; 9], що можна пояснити розповсюдженням у літературі визначенням інституційного середовища, запропонованим Л. Девісом і Д. Нортом, які трактують його як „сукупність основоположних політичних, соціальних і базових правових норм, що регулюють економічну і політичну діяльність (правила, що регулюють вибори, визначають права власності і контрактні права є прикладами базових таких правил” [17, с. 133].

З урахуванням того, що інституційне середовище здебільшого трактується як формальні правила або норми, дослідниками з метою пояснення поведінки фірм і постійності їх стратегій у визначених умовах „інституційних матриць” був уведений комплекс бюрократичних і політичних процесів, які заважають фірмам адаптуватись в існуюче інституційне середовище (К. Олівер [21], П. ді Маджіо і В. Пауелл [23], Дж. Гамільтон і Н. Біггарт [18] та ін.). Зв'язок стратегії фірми, як похідної від інституційного середовища, проілюстровано в працях К. Ендрюса [15] і К. Хофера [19]. К. Барлет і С. Хошал [16] на прикладі європейських мультинаціональних компаній довели, що стратегії поведінки фірми, які вибудовані з одним „набором” інституційного середовища, стають неефективними з іншим.

Інший підхід знаходимо у О. Вільямсона, який запропонував трирівневу модель дослідження, де перший рівень представлено індивідами (економічними агентами), а другий — інституційними узгодженнями (договорами між суб'єктами господарювання, які визначають способи кооперації і конкуренції), інституційне середовище виступає як третій рівень, що взаємодіє з першими двома. Услід за Л. Девісом і Д. Нортом [17], О. Вільямсон пропонує розрізнити інституційне середовище (інституційне оточення — *institutional environment*) і інституційну впорядкованість (*institutional arrangement*) [11]. Щодо останньої, то вона відображає сукупність прав, які формально закріплені в контрактах, а також у численних неформальних угодах і механізмах підтримання репутації. Інституційна впорядкованість має забезпечувати єдині правила і механізми, які дозволяють вносити зміни у закони або систему контрактів. Про її наявність свідчить, зокрема, довіра всіх учасників фінансової діяльності до укладених контрактів. Оскільки такі угоди укладаються добровільно в індивідуальному порядку, то інституційна впорядкованість являє собою,

передусім, результат зміцнення нових етичних і правових норм фінансових відносин.

На думку А. Олейніка, інституційне середовище (економічна конституція, інституційна структура економіки, інституційні рамки) — характеристики зовнішнього середовища, які є значущими для економічної діяльності, сукупність цінностей, формальних і неформальних норм, що впливають на співвідношення стимулів у діяльності і обумовлюють досягнення мінімальної згоди між людьми [8]. І як зазначає Р. Капелюшніков, „було б помилкою протиставляти формальні і неформальні інституції за принципом „або-або”... в ефективно працюючій інституційній системі вони не виключають, а швидше, доповнюють одна одну (при цьому базовий рівень завжди складають неформалізовані відносини та імпліцитні контракти) [4, с. 139]. Такої позиції дотримується і академік А. Чухно: „...формальні інститути як найбільш загальні і принципові з точки зору функціонування і розвитку економіки визначають характер неформальних інститутів. Проте результат впливу неоднозначний. Якщо правові норми відбивають потреби практики, то вони впливають на неформальні інститути, щоб останні, у свою чергу, відповідали потребам практики. І навпаки, якщо формальні інститути мають вади, то це негативно впливає на неформальні інститути, сприяючи посиленню їхньої невідповідності формальним інститутам [12, с. 5].

Класичні теоретичні концепції Т. Веблена, Д. Норта і Ф. фон Хайєка і багатотомовий історичний досвід доводять, що еволюція економічних, в т. ч. і фінансових систем, завжди визначається тим або іншим співвідношенням формальних правил і неформальних норм, а також характером їх змін. Отже, за будь-яких реформ потрібно передусім враховувати принцип так званої комплементарності інституцій [14], тобто інституції доповнюють одна одну і бажаний економічний ефект досягається тільки на основі взаємопов'язаних інституційних змін. Зауважимо, що формальні правила можуть змінюватись буквально „за одну ніч” (зміна конституції і нормативно-правових актів, судові рішення тощо), а неформальні складають міцне „ядро” інституцій і з важко піддаються змінам. Останні визначають характер дій громадян, фінансових установ, органів-регуляторів і не випадково носять назву „рутина”<sup>1</sup>.

Вищезазначене дозволяє стверджувати про актуальність і значущість вивчення інституційного середовища фінансового сектора з усією різноманітністю правил і норм, оскільки воно визначає вектор розвитку фінансових інститутів і фінансової системи у цілому.

Інституційне середовище фінансового сектора економіки — це сукупність політичних (юридичних) і

<sup>1</sup> Термін «рутина» відносно інститутів означає нормальні і передбачувані зразки поведінки. При цьому рутина визначає раціональне, але лише можливу поведінку, тоді як на реальну поведінку окрім рутин чинить і оточуюче середовище. Принципово важливо те, що саме рутинами керуються інститути за вибору стратегії розв'язання проблем

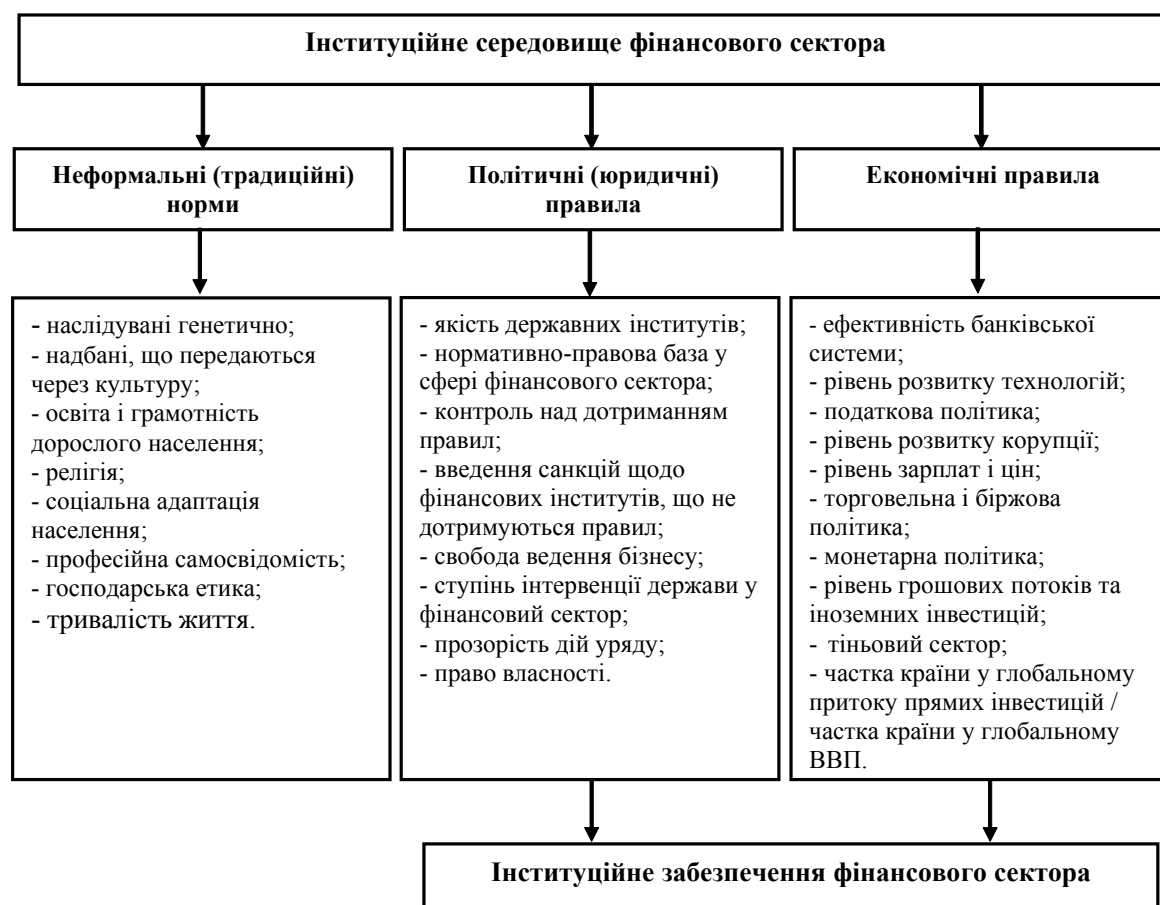


Рис. 1. Складові інституційного середовища фінансового сектора

економічних правил, неформальних (традиційних) норм, що формують умови для фінансової діяльності, структурують її і є фундаментальною передумовою перетворень у фінансовому секторі (рис. 1).

Пропонуючи неформальні (традиційні) норми, політичні (юридичні) і економічні правила у складі інституційного середовища, ми дещо відхилились від загальноприйнятого підходу. Традиційні (неформальні) норми мають глибоке історичне коріння в житті народу, пов'язані зі стереотипами поведінки, що притаманні суспільству, і у підсумку найбільше впливають на матрицю розвитку фінансового сектора; політичні (юридичні) правила встановлюють ієрархічну структуру суспільства, механізм прийняття рішень і найбільш важливі характеристики контролю за фінансовою діяльністю. Вони базуються на взаємному дотриманні зобов'язань між державою і домогосподарствами, фінансовими інститутами між собою, між фінансовими інститутами і домогосподарствами тощо; економічні правила визначають форми організації і функціонування фінансових інститутів, в рамках яких фінансові установи укладають інституційні угоди і приймають рішення про використання грошових ресурсів.

Структуризація інституційного середовища фінан-

сового сектора може бути реалізована за просторовою і функціональною ознаками.

З погляду просторової ознаки можна виділити такі інституційні середовища, в яких розгортається діяльність фінансових інститутів: глобальне інституційне середовище, що визначає процеси у світовому фінансовому секторі; макроінституційне — процеси на рівні національного фінансового сектора (нормативно-правова база, національні і загальнодержавні звичаї і ментальність, організаційні структури та інституції, які забезпечують реалізацію інституційних чинників в економіці країни); мікроінституційне — діяльність фінансових інститутів і їх взаємозв'язок (система контрактних відносин, зовнішній аудит фінансових корпорацій, інкасація, рейтингові агентства, освіта у фінансових корпораціях, фірми, які гарантують безпеку фінансової діяльності, структура управління, посадові обов'язки, розпорядок дня, режим праці і відпочинку), наноінституційне — прийняття рішень окремими клієнтами фінансових інститутів.

З позицій менеджменту у сфері фінансового сектора можна виділити зовнішнє середовище (макроекономічне середовище і ступінь інтегрованості у світовий економічний простір; обсяг валових інвестицій; інсти-

туційні бар'єри; механізми виникнення фінансових інновацій; політична система, а також співвідношення політичних сил і партій), середовище найближчого оточення (доступність інформації про наявні альтернативні правила і норми, цінність нових інституцій з погляду фінансових інтересів, витрати на моніторинг) і внутрішнє середовище (вплив груп фінансових інтересів, зміни в поведінці домогосподарств, ступінь активності суб'єктів господарювання, чинний порядок зміни інституцій у фінансовому секторі, фінансові стратегії, ступінь відповідності нової інституції соціально-культурному середовищу). Оскільки всі ці середовища мають функціональні відмінності у впливі на діяльність фінансового інституту, кожне з них, у рамках інституціоналізму, може бути представлено власною системою інституцій, яка є підсистемою загального інституційного середовища економіки.

Найважливішими інституціями, що формують зовнішнє інституційне середовище фінансового сектора в сучасних умовах, є:

- інституція права, що регламентує правові взаємовідносини у сфері фінансового сектора (сюди ж можна віднести і інституцію права власності);

- інституція фінансового ринку, що регламентує взаємодії, що виникають між агентами в процесі купівлі-продажу фінансових активів;

- інституція податків, що визначає взаємовідносини між фінансовими інститутами і державою, які виникають за справляння податків і зборів;

- інституція суспільного вибору, що регулює процес прийняття макроекономічних рішень в умовах представницької демократії;

- інституція освіти, що має в сучасному фінансовому секторі статус антикризового фактора;

- інституція зовнішньоекономічних відносин, що регулює процеси взаємодії вітчизняних фінансових інститутів зі світовою фінансовою системою.

Інституційне середовище найближчого оточення фінансового інституту також відчуває вплив того ж самого зовнішнього інституційного середовища, тобто формальних і неформальних інституцій. Однак відносно до цього середовища фінансовий інститут займає активну позицію, в тому сенсі, що діяльність цього інституту спроможна чинити вплив на інституційну структуру середовища найближчого оточення, змінюючи її виходячи із своїх власних цілей. Взаємодія з партнерами регламентується інституцією контракту. Приймати суспільні рішення в інтересах зацікавленої меншості дозволяє інституція лобювання, яка набула в Україні вражаючих масштабів.

Як зазначає Г. Клейнер, „практично кожна організація володіє власними специфічними культурними і функціональними „мікроінститутами”, комплекс яких можна ідентифікувати за допомогою найменування даної організації” [5, с. 18-19]. Вказаний комплекс інституцій визначає внутрішнє інституційне середовище фінансо-

вого інституту. Внутрішні інституції останнього пов'язані зі стратегічними задачами, місією і профілем діяльності, які визначають призначення і роль цього фінансового інституту у фінансовому секторі і економіці загалом. Внутрішнє інституційне середовище фінансового інституту, включаючи формальну і неформальну складову, є основою його корпоративної культури.

Формальні правила інституційного середовища дозволяють поставити питання про інституційне проектування фінансового сектора і обмін у ньому. У цьому середовищі істотними є аспекти впливу держави на ринкові угоди, а також визначення оптимальних напрямів та інтенсивності державного впливу. У сучасних умовах розвитку економіки до нових функцій держави можна віднести функції гарантування інституційного середовища (законодавча реформа, регулювання державного апарату, самообмеження держави, становлення громадянського суспільства), стратегічної участі у фінансових операціях (виконання функцій стратегічного інвестора, формування структури фінансового сектора) і корегування функціонування фінансового сектора (надання підтримки сектору, формування і розподіл державних інвестицій, проведення фінансової політики, встановлення санкцій) тощо.

Одним із найважливіших чинників генерування інституційних диспропорцій в економіці України є відсутність належної координації розвитку фінансового сектора економіки через його „розтягування” та сфери впливу декількох регуляторів — Національного банку України, Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку і Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг. У зв'язку з цим вважаємо за доцільне забезпечити в Законі України „Про Кабінет Міністрів України” відповідну норму щодо включення до складу цього органу посади віце-прем'єра з питань розвитку фінансового сектора, головним завданням якого має стати координація діяльності усіх державних органів, що здійснюють регуляторну політику у сфері фінансового сектора, з гарантуванням невторчання до компетенції цих органів, визначеної чинним законодавством.

Отже, з одного боку, інституційне середовище фінансового сектора створює умови для вибудовування взаємодій фінансових корпорацій з іншими акторами з приводу залучення грошових коштів і розміщення їх на фінансовому ринку; змінюючись у часі, детермінує поведінку фінансових корпорацій, створюючи соціокультурні передумови, інституційні і регулюючі структури, які впливають на процес прийняття рішень. З іншого боку, інституційне середовище саме є „заручником” акторів фінансової діяльності і може змінюватись під впливом різних „груп” інтересів, наприклад саморегулювальних організацій та інших об'єднань. Можна припустити, що чим більше формалізовані відносини всередині таких груп, тим сильніший вплив вони чинять на інституційне середовище фінансового сектора.

Найбільш повно сутність інституційного середовища фінансового сектора розкривається у виконуваних ним функціях:

1) регулюючій — забезпечення сталого функціонування фінансового сектора економіки через розробку нормативно-правової бази, що регламентує діяльність фінансових корпорацій, встановлення вимог і обмежень щодо їх діяльності, надання рекомендацій;

2) контролюючій — проведення перевірок фінансових корпорацій з метою дотримання вимог чинного законодавства, запобігання виникненню кризових ситуацій в їх роботі;

3) регламентуючій — формування структури і ієрархії управління у фінансовій корпорації, делегування повноважень певним категоріям працівників і визначення орієнтирів їх діяльності;

4) інформаційній — надання домогосподарствам і корпораціям не фінансового сектора доступу до інформації щодо діяльності корпорацій фінансового сектора;

5) захисній — забезпечення безпеки фінансової діяльності та захист інтересів інвесторів;

6) стимулюючій — стимулювання ефективної взаємодії фінансового сектора з іншими секторами економіки.

Наведені функції безпосередньо пов'язані з інституційним забезпеченням фінансового сектора — сукупністю державних і недержавних інституцій, які забезпечують наявність правових, організаційних і економічних умов, необхідних для провадження і розвитку фінансових операцій. Воно включає такі елементи:

1. Правова основа, до якої можна віднести такі основні акти законодавства: Конституцію України, Господарський кодекс, Цивільний кодекс, Закони України „Про банки та банківську діяльність”, „Про Національний банк України”, „Про страхування”, „Про інститути спільного інвестування (пайові та корпоративні інвестиційні фонди)”, „Про недержавне пенсійне забезпечення”, „Про цінні папери та фондовий ринок”, „Про фінансові послуги і державне регулювання ринків фінансових послуг”, „Про інвестиційну діяльність”, „Про режим іноземного інвестування” тощо;

2. Суб'єкти: а) представницькі органи влади: Верховна Рада України; Верховна Рада АР Крим; б) виконавчі органи влади: Кабінет Міністрів України, Рада міністрів АР Крим; в) головні та спеціально уповноважені центральні органи виконавчої влади у сфері фінансової діяльності: Міністерство фінансів, Національний банк, Державне казначейство, Державна податкова адміністрація, Державна митна служба, Державна комісія з регулювання ринків фінансових послуг, Державна комісія з цінних паперів та фондового ринку, Фонд державного майна; г) дорадчо-консультативні органи при Президентові України: Координаційна рада з питань функціонування ринку цінних паперів в Україні; Консультативна рада з питань іноземних інвестицій в Ук-

раїні; Національна рада з питань адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу тощо; д) окремі наукові, громадські та професійні установи, організації та проекти у сфері фінансового сектора: Національна академія наук України, Український інститут розвитку фондового ринку України, Українська Асоціація Інвестиційного Бізнесу, Професійна асоціація реєстраторів та депозитаріїв, Асоціація „Українські фондові торговці” тощо; е) фінансові корпорації, створені відповідно до спеціального законодавства.

3. Розвиток інституційного середовища у сфері фінансового сектора, що включає заходи, спрямовані, зокрема, на удосконалення інституційної складової фінансової діяльності в Україні. Його реалізації сприятиме реалізація державних програм, передусім: Стратегії економічного і соціального розвитку України на 2004-2015 рр.; Стратегії розвитку фінансового сектора до 2015 р; Стратегії розвитку пенсійної системи; Основних напрямів розвитку фондового ринку на 2005-2010 рр.; Концепції розвитку страхового ринку до 2010 р.; Програми розвитку інвестиційної діяльності на 2002-2010 рр.; Програми „Інвестиційний імідж України”; Концепції державної цільової економічної програми модернізації ринків капіталу в Україні; Стратегічних напрямів та завдань щодо залучення міжнародної технічної допомоги і співробітництва з міжнародними фінансовими організаціями на 2009-2012 рр.

**Висновки.** Фінансовий сектор має стати об'єктом стратегічного управління в рамках економічної політики держави і розглядатись як похідна управління економічним розвитком України на довгострокову перспективу. Отже, основним критерієм розвиненості фінансового сектора України, так само, як інших секторів економіки, є стабільність інституційного регулювання, тобто спроможність виконувати функції регулювання впродовж тривалого часу. Більш того, на значення часу для стабільності інституцій та їх ефективності звернув увагу ще Дж. Бьюкенен у своїй нобелівській лекції. Його ідея „конституції економічної політики” полягала саме у тому, щоб створити такі „правила гри” в економіці і, зокрема, на фінансових ринках, які будуть залишатись стабільними навіть після того, які зміниться кілька поколінь людей. Це і має забезпечити стабільність правил обміну і укладання угод” [1, с. 112-113]. Сьогодні потрібно зважати і на фінансову глобалізацію, яка дає новий поштовх розвитку фінансовому сектору, призводить до формування світового фінансового ринку і його інституційних інновацій. Від того, яким буде інституційне середовище фінансового сектора України, буде залежати швидкість входження економіки країни до світового економічного простору та ефективність реформ у цілому.

## Література

1. Бьюкенен Дж. Конституция экономической

- политики / Дж. Бьюкенен // Вопросы экономики. — 1994. — №6. — С. 104 — 113. 2. **Гретченко А. А.** Роль государственного регулирования в возрождении институциональной инвестиционной среды / А. А. Гретченко // Научные труды ДонНТУ. Серия: экономическая. — Вып. 103-3. — С. 154 — 159. 3. **Дерябина М.** Институциональные аспекты постсоциалистического переходного периода / М. Дерябина // Вопросы экономики. — 2001. — №2. — С. 108 — 124. 4. **Капелюшников Р.** „Где начало того конца?..” (к вопросу об окончании переходного периода в России) / Р. Капелюшников // Вопросы экономики. — 2001. — №1. — С. 138 — 156. 5. **Клейнер Г. Б.** Эволюция институциональных систем / Г. Б. Клейнер. — М. : Наука, 2004. — 240 с. 6. **Лемещенко П. С.** Институциональная природа денег, или к основанию тайны финансового кризиса / П. С. Лемещенко // Наукові праці ДонНТУ: Серія: економічна. — 2009. — вип. 37-1. — С. 114 — 129. 7. **Норт Д.** Институты, институциональные изменения и функционирование экономики / Д. Норт. — М. : Фонд экономической книги Начала, 1997. — 180 с. 8. **Олейник А.** Институциональная экономика / А. Олейник. — М. : ИНФРА-М, 2002. — 416 с. 9. **Скоробогатов А.** Институты как фактор порядка и как источник хаоса: неинституционально-посткейнсианский анализ / А. Скоробогатов. — Вопросы экономики. — 2006. — №8. — С. 102 — 118. 10. **Уильямсон О.** Частная собственность и рынок капитала / О. Уильямсон // ЭКО. — 1993. — № 5. — С. 4 — 11. 11. **Уильямсон О.** Экономические институты капитализма. Фирмы, рынки, отношенческая контрактация / О. Уильямсон. — СПб. : Лениздат, 1996. — 702 с. 12. **Чухно А.** Институционализм: теория, методология, значения / А. Чухно // Економіка України. — 2008. — №6. — С. 4 — 13. 13. **Яременко О. Л.** Институциональные характеристики финансовой глобализации / О. Л. Яременко, Т. В. Розит // Научные труды ДонНТУ. Серия: экономическая. — Вып. 37-1. — С. 153 — 157. 14. **Amable B.** Institutional Complementary and Diversity of Social Systems of Innovation and Production / B. Amable // Review of International Political Economy. — 2000. — vol. 7. — №4. — P. 645 — 687. 15. **Andrews L. A.** The concept of corporate strategy / L. A. Andrews. — NY : Ronald Press, 1971. — 126 p. 16. **Bartlett C. A.** Managing Across Borders: The Transnational Solution / C. A. Bartlett., S. Ghoshal. — Boston : Harvard University Press, 1989. — 440 p. 17. **Davis L.** Institutional Change and American Economic Growth: A First Step towards a Theory of Institutional Innovation / L. Davis, D. North. — Journal of Economic History. — 1970. — Vol. 30. — №1. — С. 131 — 149. 18. **Hamilton G. G.** Market culture and authority: a comparative analysis of management in the Far East / G. G. Hamilton, N. W. Biggart // American Journal of Sociology. — 1988. — Vol. 94. — P. 52 — 94. 19. **Hofer C.** Toward a contingency theory of business strategy // Academy of Management Journal. — 1975. — Vol. 18. — P. 784 — 810. 20. **Milgrom P.** Economics, Organization and Management / Milgrom P., Roberts J. — Englewood Cliffs : Prentice-Hall, 1992. — 621 p. 21. **Oliver C.** Strategic responses to Institutional Processes // Academy of Management Review. — 1991. — Vol. 16. — No. 1. — P. 145 — 179. 22. **Oxley J. E.** Institutional environment and the mechanism of governance: The impact of intellectual property protection on the structure of inter-firm alliances / J. E. Oxley // Journal of Economic Behavior & Organization. — 1999. — No. 38. — P. 283 — 309. 23. **The new institutionalism in organizational analysis** / Eds. P. J. Di Maggio, W. W. Powell. — Chicago: University of Chicago Press, 1991. — 119 p.
- Коваленко Ю. М. Сутність інституційного середовища фінансового сектора економіки**  
Висвітлено сутність інституційного середовища з погляду різних концепцій інституціоналізму, запропоновано авторський підхід щодо сутності інституційного середовища фінансового сектора, його класифікації, функцій, а також інституційного забезпечення фінансового сектора.  
*Ключові слова:* фінансовий сектор, інституційне середовище, інституційне забезпечення, формальні правила, неформальні норми, інституції.
- Коваленко Ю. М. Сущность институциональной среды финансового сектора экономики**  
Отражена сущность институциональной среды с точки зрения разных концепций институционализма, предложен авторский подход к сущности институциональной среды финансового сектора, ее классификации, функций, а также институционального обеспечения финансового сектора.  
*Ключевые слова:* финансовый сектор, институциональная среда, институциональное обеспечение, формальные правила, неформальные нормы, институции.
- Kovalenko Julia M. Essence of institutional environment financial sector**  
The essence of the institutional environment in terms of different concepts of institutionalism, the author proposed an approach to the essence of the institutional environment of the financial sector, its classification, function, and institutional support for the financial sector.  
*Key words:* financial sector, institutional environment, institutional support, formal rules, informal norms, institutions.
- Стаття надійшла до редакції 11.10.2010  
Прийнято до друку 15.03.2011